

FRANK McDONOUGH

GESTAPO

MÝTUS A REALITA
HITLEROVY TAJNÉ POLICIE

VYŠEHRAĐ

FRANK MCDONOUGH

GESTAPO

**MÝTUS A REALITA
HITLEROVY
TAJNÉ POLICIE**

FRANK McDONOUGH

GESTAPO

MÝTUS A REALITA
HITLEROVY TAJNÉ POLICIE

VYŠEHRA D

EDICE MODERNÍ DĚJINY

Z anglického originálu The Gestapo.
The Myth and Reality of Hitler's Secret Police,
vydaného nakladatelstvím Hodder & Stoughton Ltd.
roku 2015, přeložil Jindřich Mandřák
Obálku a grafickou úpravu navrhl Vladimír Verner
Redakce Dan Török
Odpovědný redaktor Filip Outrata
E-knihu vydalo nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,
roku 2016 jako svou 1523. publikaci
Vydání v elektronickém formátu první
(podle prvního vydání v tištěné podobě)
Doporučená cena E-knihy 220 Kč

Nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,
Praha 3, Víta Nejedlého 15
e-mail: info@ivysehrad.cz
www.ivysehrad.cz

ISBN 978-80-7429-776-2

THE GESTAPO
The Myth and Reality of Hitler's Secret Police

Copyright © Frank McDonough, 2015
Translation © Jindřich Mandřák, 2016

Tištěnou knihu si můžete zakoupit na www.ivysehrad.cz

OBSAH

Úvod	9
Kapitola 1 POČÁTKY GESTAPA	19
Kapitola 2 MUŽI A METODY GESTAPA	51
Kapitola 3 DOHLED NAD NÁBOŽENSKOU VÍROU	68
Kapitola 5 UDÁVEJ BLIŽNÍHO SVÉHO	133
Kapitola 6 RASOVÁ VÁLKA PROTI „SOCIALNÍM OUTSIDERŮM“	160
Kapitola 7 PRONÁSLEDOVÁNÍ ŽIDŮ	190
Kapitola 8 GESTAPO PŘED SOUDEM	220
Poznámky	249
Slovníček německých výrazů a organizací	269
Prameny a bibliografie	271
Poděkování	287
Rejstřík	289

ÚVOD

Paul Schneider byl tolerantní evangelický kazatel. Narodil se 29. srpna 1897 v Pferdsfeldu, malém venkovském městečku v Porýní. Při kázání dne 8. října 1933 kritizoval Ernsta Röhma, vůdce nacistických úderných oddílů, za představu, že by nacistické revoluce mohlo být dosaženo bez „vnitřní duchovní obnovy“ lidí. Jeho poznámky byly oznámeny místním církevním úřadům. Biskup pro oblast Porýní, člen pronacistického hnutí „Německých křesťanů“, napomenul Paula, aby se z kazatelný takových kritických poznámek vůči čelným nacistům vystříhal. V dopise svým rodičům Schneider napsal: „Při vši své křesťanské povinnosti poslouchat si nemyslím, že se evangelická církev vyhne konfliktu s nacionálně socialistickým státem.“ V únoru 1934 byl Paul hierarchií protestantské církve označen za „politicky nespolehlivého“. Aby ho ještě více omezili, byl přeložen na místo pastora dvou odlehlých venkovských obcí, Dickenschiedu a Womrathu, které dohromady neměly ani tisíc obyvatel. Dne 11. června 1934 vystoupil Paul Schneider znovu proti lokální buňce nacistické strany. Tentokrát protestoval proti jednomu příslušníku nacistických úderných oddílů, který při pohřebním obřadu za zesnulého člena Hitlerovy mládeže prohlásil, že nacistický mučedník Horst Wessel má „božské následovníky“. Paulova kritická reakce byla oznámena gestapu, které ho vzalo do „ochranné vazby“ v místním vězení. Jeho farníci podepsali petici za jeho propuštění. Byl osvobozen. V zimě 1935–1936 byl Schneider znovu udán gestapu za protinacistické poznámky při neméně než dvanácti různých příležitostech. V roce 1937 mu gestapo zakázalo bydlet, natož kázat na celém území Porýní. V gestu otevřeného vzdoru

Statečný protestantský pastor
Paul Schneider. Fotografie
z doby studií z roku 1921.

vůči tomuto příkazu k „internímu vyhnanství“ se Paul vrátil do své domovské farnosti a pokračoval v kázání. Dne 3. října 1937 pronesl ještě jedno kritické kázání. To sledoval jeden příslušník místního gestapa. Schneider byl zatčen a poslán do vězení v Koblenzi. Dne 27. listopadu 1938 byl převezen do nechvalně známého koncentračního tábora v Buchenwaldu. Byl umístěn na samotce. Po večerech často hlasitě citoval u okna své cely z bible. Leonhard Steinwender, katolický kněz, který zde byl také internován, popsal Paula jako „hrdinskou postavu, k níž celý tábor vzhlížel s respektem a obdivem. Žádné mučení ho nedokázalo odradit od toho,

aby znovu a znovu apeloval na svědomí stráží SS a velitele tábora.“ Paul si od stráží SS vytrpěl strašné týrání. Alfred Leikam vzpomíná: „Schneider byl střídavě vystavován krutému tělesnému mučení, ponižování, utrpení a těžkému bití.“ Dokonce i Karl-Otto Koch, surový velitel tábora v Buchenwaldu, si uvědomil, že ducha Paula Schneidera nemůže zlomit. Rozhodl se ho propustit pod podmínkou podpisu, že se nikdy nevrátí do své domovské farnosti a nebude už kázat. Paul podepsat odmítl. Dne 18. července 1939 byl usmrčen v buchenwaldské táborové nemocnici pěti smrtícími injekcemi strofantinu. Jeho rakev nemohla být otevřena, jeho zdrcená vdova a jeho šest dětí ji nemohly ani spatřit, protože tělo bylo v příšerném stavu. Na jeho pohřbu v Dickensiedu bylo přítomno dvě stě kněží oblastní protestantské Vyznavačské církve ve společnosti obrovského

zástupu místních farníků, aby vzdali tomuto mimořádně statečnému jedinci úctu. Paul Schneider byl prvním protestantským evangelickým kazatelem zavražděným pro vzdorování nacistickému režimu z náboženských důvodů.¹

Tato nová kniha zkoumá živé a znepokojivé příběhy jedinců, kteří byli zatčeni gestapem. Nepokouší se poskytnout úplnou a vyčerpávající zprávu o administrativní historii gestapa, vytýká si za cíl zkombinovat celkové objasnění podložené nezanedbatelným množstvím existujících studií s novou interpretací podpořenou původními zdroji z německých archivů: toho, jak gestapo fungovalo mezi lety 1933 a 1945. Kniha se soustřeďuje výhradně na to, co se dělo v Německu (*Altreich*), a nikoli na územích okupovaných Hitlerovým režimem během druhé světové války. Hlavním cílem knihy je prozkoumat vliv gestapa na německé občany, kteří žili pod Hitlerovou vládou. Začíná podrobným sledováním, jak gestapo vzniklo. Poté se zabývá původem a metodami důstojníků gestapa a přitom přináší některé velmi překvapivé nové informace. Dále sleduje klíčové oběti nacistického teroru, především církevní disidenty, komunisty, sociální outsidersy a Židy. Právě do těchto kapitol se soustřeďují tragické lidské úděly obětí. Je rovněž poukázáno na rozsah, v jakém gestapo pomáhala veřejnost, kriminální policie (kripo) a správa sociálního zabezpečení. Součástí je i podrobná závěrečná kapitola, které osvětluje osud důstojníků gestapa při následných poválečných soudních procesech. Celkově je tato kniha velmi důležitým příspěvkem k pochopení teroru v nacistické společnosti.

V období bezprostředně po roce 1945 nahlíželi historikové na Německo jako na všemocnou totalitní diktaturu. Během této éry se objevily četné práce. Většinu jich napsali historikové mimo Německo. Hannah Arendtová ve své velice vlivné knize *Původ totalitarismu* uvedla, že všechny totalitní režimy spoléhají na tajnou policii, aby naočkovaly do mysli každého občana strach, aby zuřivě potlačily všechny známky nespokojenosti. Rovněž argumentovala, že klíčovým úkolem všech totalitních sil tajné policie není odhalovat zločiny,

nýbrž zatýkat lidi označované za „nepřátele státu“. Dále zdůraznila, že obyvatelstvo hraje při udávání oponentů zásadní roli.² V tomto rámci analýzy totality byl Adolf Hitler vykreslován jako všemocný „Pán Třetí říše“. Německý lid měl údajně mozky vyprané nacistickou propagandou.³ Bylo bráno za samozřejmé, že gestapo byla mohutná organizace s agenty všude. Televizní dokumenty, romány i filmy tento obecně rozšířený pohled posílily.⁴ Ve skutečnosti se jakákoli osoba, která akceptovala a podporovala nacistický režim, těšila nesmírné osobní svobodě. Hitlerův režim byl velmi populární. Jakmile přijmete tento zásadní fakt, začnete chápat realitu života uvnitř nacistického Německa.

Gestapo (*Geheime Staatspolizei*), neboli Tajná státní policie, představovalo klíčový prvek v nacistickém systému teroru. Je ale třeba pochopit, že začalo jako policejní oddělení. Bylo vytvořeno v roce 1933, aby se zabývalo odpůrci Hitlerova režimu. I dnes ještě výraz gestapo vyvolává pocity strachu a hrůzy. A přece se první obecná historie gestapa od francouzského historika Jacquese Delarue objevila teprve v roce 1962.⁵ Spoléhalo výlučně na publikovaná svědectví z norimberských válečných procesů z konce čtyřicátých let a středem své analýzy učinila klíčové vůdce gestapa – Hermanna Göringa, Heinricha Himmlera a Reinharda Heydricha. Delarue se pokoušel vysvětlit, jak gestapo fungovalo nejen v Německu, ale v celé nacisty okupované Evropě.⁶ Předložil v té době dobře známé vyobrazení gestapa jako všemocného ústředního bodu brutálního nacistického teroru a tvrdil, že všichni Němci byli pod neustálým dohledem.⁷

Představa nacistického Německa jako noční můry se začala měnit v sedmdesátých letech, kdy se němečtí historici začali dívat na nacistickou éru víc do hloubky a využívali nově otevřené německé archivy. Důraz se přesunul z tradiční „historie shora“, od (intencionalistického) hitlerocentrického přístupu k nové „historii zdola“, k strukturalistickému přístupu. Martin Broszat byl ústřední postavou této radikální změny směru. Ve své knize *Hitlerův stát* z roku 1969 popsal Adolfa Hitlera jako „slabého diktátora“, který předsedal ostrým

mocenským bojům mezi nesnášejícími se jedinci uvnitř chaotického systému soutěžících a svářících se byrokratických impérií.⁸ Broszat pak shromáždil elitní tým historiků, aby pracovali na významném šestisvazkovém díle s názvem *Bayern in der NS-Zeit* (Bavorsko v národně socialistické éře). „Bavorský projekt“, jak se mu říkalo, zkoumal odpor proti Hitlerově vládě v každodenním životě.⁹ Došlo se k závěru, že nacistická vláda byla v praxi mnohem méně totalitní než v teorii. Veřejnost měla mnohem větší prostor kritizovat a repat, než se původně předpokládalo. Opravdová dynamika Hitlerova nacistického režimu pocházela od mladých radikálních nacistických byrokratů, kteří se těšili velké autonomii. Adolf Hitler často podpořil stále radikálnější přístupy, které již jiní uvedli do pohybu. Původní totalitní model byl obnažen jako nedokonalý a nepřesvědčivý způsob pro zkoumání nacistického Německa.

Přístup ke studiu nacistického Německa pomocí „historie zdola“ vedl k mnohem podrobnějšímu zaostření na vztah mezi gestapem a německým lidem. Nedostatek prací o gestapu byl dán omezeným množstvím dostupných zdrojů. Většina složek gestapa s případy byla zničena ke konci druhé světové války buď spojeneckým bombardováním, nebo úmyslně samotným režimem. Pouze v Porýní se zachovalo větší množství složek. Německý historik Reinhard Mann prohlédl namátkou vzorek 825 ze 73 000 složek případů gestapa, které přečkaly v düsseldorfském archivu. Mann zemřel, aniž svou práci dotáhl do konce. Nikdy nebyla vydána v anglickém překladu. Nicméně jeho předběžná zjištění značně poopravila ortodoxní portrét gestapa coby všemocné orwellovské „myšlenkové policie“ ve stylu románu 1984.¹⁰ Mann poskytl základy toho, co je dnes známé jako „revizionistická interpretace“ gestapa.

Mann ukázal, že gestapo nikdy nezaměstnávalo tolik personálu, aby mohlo každého špehovat. Byla to velmi malá, podfinancovaná a přetížená organizace, s méně než 15 000 aktivními pracovníky, zabývajícími se veškerými politickými zločiny 66 milionů Němců. Pracovníci gestapa, to nebyli ti brutální, ideologicky oddaní nacisté

z obecně rozšířeného mýtu, nýbrž kariérní detektivové, kteří nastoupili k policii mnoho let předtím, než přišel Hitler k moci. Většina vyšetřování začínala tipy od veřejnosti. Přesto však Mann nedospěl k závěru, že gestapo bylo neefektivním nástrojem teroru. Naopak, vyslovil závěr, že zaměřovalo své omezené zdroje proti skupinám, jež označovalo jako osoby mimo „národní společenství“, především proti těm, které aktivně podněcovaly nespokojenost mezi obyvatelstvem. V Mannově studii se však vyskytly některé zásadní problémy. Soustředil se například na soukromé konflikty mezi „obyčejnými Němci“ a vyloučil ze své analýzy důkladné sledování klíčových opozičních skupin, především komunistů, Židů, zahraničních dělníků a široce definované skupiny „sociálních outsiderů“.

Byl to americký historik Robert Gellately ve své knize *Gestapo a německá společnost*, vydané v roce 1990, kdo přinesl další významný příspěvek k našemu pochopení toho, jak gestapo uvnitř nacistického Německa fungovalo.¹¹ Gellately používal Mannův přístup, ale zaměřil se na zcela jinou oblast: Würzburg v bavorských Dolních Francích. Gellately prozkoumal i různé skupiny u Manna, soustředil se na složky vztahující se k Židům a zahraničním dělníkům. Odhalil, že udání hrála zásadní roli v 57 procentech všech případů, které konzultoval. Gellatelyho studie poskytla další silnou podporu názoru, že gestapo bylo organizací s personálním podstavem, která reagovala podle situace a nechávala velkou většinu „obyčejných“ Němců na pokoji. Jasněji ukázal, jak veřejná podpora napomáhala práci gestapa.¹² Mann a Gellately nepochybně vyvrátili populární pojetí gestapa jako součásti všemocného policejního státu, který vnucuje svou vůli vystrašenému obyvatelstvu. Gestapo podle tohoto pohledu nepředstavovalo v nacistickém Německu žádnou reálnou hrozbu pro občany dodržující zákony.

Jiný americký historik, Eric Johnson, ve své podrobné knize *Nacistický teror* vydané v roce 1999 nabídl silný a vybalancovaný korektiv obecného trendu vidět gestapo jen málo odlišně od dnešních přetažených policejních sil. Johnson zaměřil svůj výzkum na náhodný vzorek

soudních složek z Kolína a omezený počet složek případů gestapa z porýnského města Krefeldu, doplněný o rozhovory těch, kteří přežili, a o výmluvná svědectví statistiky. Johnsonova práce potvrdila, že gestapo bylo malou organizací spoléhající na spolupráci s veřejností. Ukázala, že jednalo s „dobrymi“ Němci v rukavičkách. Většina Němců se ho vůbec nebála. Johnson se liší od Gellatelyho v jednom významném ohledu. Tvrdí, že příslušníci gestapa byli mnohem iniciativnější a brutálnější.¹³

Můj vlastní osobní zájem o roli gestapa nastartovala má podrobná biografie Sophie Schollové, jedenadvacetileté univerzitní studentky z Mnichova, kterou zatklo gestapo 18. února 1943 za distribuci protinacistických letáků. Byla vyslýchána a o čtyři dny později popravena po spěšně zorganizovaném vykonstruovaném soudním procesu, jemuž předsedal Roland Freisler, známý jako „Hitlerův větší soudce“.¹⁴ Sophii vyslýchal klidný a profesionální příslušník gestapa Robert Mohr, který se choval jako obyčejný detektiv, a ne jako brutální, ideologií se řídící nacist. Kniha ukázala, jak je důležité zkoumat vyšetřování gestapa velmi podrobně. Nastolila též dvě významné otázky, které si zaslouží další zkoumání. Za prvé, byla všechna vyšetřování gestapa vedena s výkonností demonstrovanou v případě Sophie Schollové? Za druhé, chovali se důstojníci gestapa vždy tak soucitně jako Robert Mohr?

Abych u těchto otázek pronikl do větší hloubky, rozhodl jsem se prozkoumat celou řadu podrobných složek s případy gestapa vztahujícími se k lidem, které gestapo v německé společnosti pronásledovalo v letech 1933–1945. To si vyžádalo mnohem širší analýzu. Největší množství dochovaných složek v Německu se nachází v düsseldorfském archivu, jenž jich obsahuje 73 000. Tato kniha se zakládá především na těchto složkách, ale jde za hranice analýzy města Düsseldorf, již se podjal Reinhard Mann, aby zahrnula mnohem širší výřez případů gestapa z celé oblasti Severního Porýní-Vestfálska, v níž za nacistické éry žily čtyři miliony lidí. Byl mi poskytnut volný přístup ke všem dochovaným složkám. Za nacistické éry byla tato oblast

silně industrializovaná, s vysokým počtem katolického obyvatelstva, méně početným zastoupením protestantů a židovskou komunitou s průměrnou početností v největších městech. Zdroje z düsseldorfského archivu jsou doplněny oficiálními dokumenty, soudními spisy, výpověďmi očitých svědků, řadou vzpomínek a vyprávění. Všechny tyto zdroje dohromady mi umožnily zpracovat široký přehled o tom, jak gestapo fungovalo a jak se zacházelo s jeho oběťmi.

Knihy je v prvé řadě zaměřena na celou řadu skupin, na něž se gestapo soustředilo, včetně komunistů, náboženských disidentů, sociálních outsiderů a Židů, ale zároveň studuje i motivy těch, kteří oběti udávali. U práce se složkami gestapa často nespočívá největší problém v tom, co zaznamenávají, nýbrž v tom, co vynechávají. Je dobře známo, že gestapo používalo tak zvané „zostřené vyšetřovací metody“, které často zahrnovaly těžké tělesné tresty, jenže ty nejsou zaznamenány. Pokoušel jsem se přinést důkazy z pozdějších soudů s gestapem a z vyprávění očitých svědků, abych odhalil, jak rozsáhlé tyto brutální praktiky byly.

Středem pozornosti této knihy není kvantita případů gestapa, ale jejich povaha. V düsseldorfském archivu existují tisíce složek, které jsou extrémně stručné. Tato kniha je založena na velmi podrobných vyšetřováních gestapa, která často obsahují stovky stran a zahrnují vyslýchání četných svědků.¹⁵ Tento přístup uvádí čtenáře do každodenního života vzorku obyčejných i mimořádných lidí, kteří žili během nacistické éry a pocházeli z různých typů sociálního prostředí. Na stránkách, které budou následovat, se odvážíme do sídliště dělnické třídy, místní továrny, nárožní pivnice, místní restaurace, do domovů, a dokonce do ložnic obyčejných německých občanů. Skrytá historie Třetí říše je zde osvětlena jako nikdy předtím.

Mezi mnoha fascinujícími individuálními příběhy zkoumanými v této knize jsou: osudy svědků Jehovových, kteří se statečně odmítali vzdát své víry, kněží a pastorů, kteří se nenechali umlčet, komunistů, kteří odmítali přistoupit na kompromisy, továrních dělníků, kteří psali nápisy na zdi, mladých lidí, kteří vytvářeli disidentské skupiny,

kolegů, kteří udávali spolupracovníky, sousedů, kteří informovali o poslouchání zahraničního rozhlasu, manželek, které podávaly informace o svých manželech, milenců, kteří udávali jeden druhého, a pozoruhodný příběh německého „árijce“ a jeho židovské snoubenky, kteří pro lásku riskovali všechno.

V této knize se jasněji než kdykoli dřív vynořuje vysoká úroveň autonomie, kterou gestapo získalo při řešení případů, a často vyčerpávající množství času, jakou jim věnovalo. Většina vyšetřování začínala udáním od obyčejného občana. Gestapo nejen vynucovalo svou vůli, ale také žádalo řadové občany, aby sledovali disidentské chování. Nemohlo však předvídat, že řada z těchto tipů se ukáže být osobně motivována.

V protikladu k obecnému předpokladu gestapo nefungovalo tak, že by jedince jednoduše zatkalo a dopravilo k branám koncentračních táborů. Většina případů skončila odložením bez jakéhokoli obvinění nebo s nějakým překvapivě mírným trestem. Příslušníci gestapa se snažili zajistit, aby rozhodnutí o trestu bylo dohodnuto ještě předtím, než vypršel příkaz k počáteční jedenadvacetidenní „ochranné vazbě“. Pouze případy, jež gestapo považovalo za vážné, byly postoupeny v hierarchii velení veřejnému žalobci, který učinil konečné rozhodnutí. Nejdrsnější formy zacházení se uplatňovaly vůči těm, na něž gestapo pohlíželo jako na klíčové politické, náboženské a rasové protivníky. Propuštění z vazby na konci vyšetřování bylo normální, nikoli výjimečné. U organizace, jež se často popisovala jako operující za hranicí zákona, zde odhaluji, že meze zákona velmi striktně dodržovala.

Z autonomie poskytnuté příslušníkům gestapa často vyplývala rozmanitá, nezřídka bizarní rozhodnutí. Na stránkách, které následují, budete často překvapeni, ať už tvrdostí, nebo shovívavostí projevovou v jednotlivých případech. Některé z nich, jež výslovně hrozí trestem smrti, jsou v řadě případů odloženy bez obvinění, zatímco jiné případy, které se zdají být zcela bezvýznamné, končí přísným nakládáním. Všechny případy jsou vyšetřovány s obvyklou německou

důkladností. Příslušníci gestapa se z těchto stránek nevynořují jako stereotypní zlo, nýbrž jako široce divergentní skupina, která se jen tak snadno nedá přiřadit k „běžným lidem“. V pozdějších stadiích války přijalo gestapo mnohem brutálnější způsoby v zacházení s „nepřáteli státu“ a „zostřené vyšetřovací techniky“ byly používány v mnohem větší míře.

Díky hlubokému ponoření se do případů gestapa tato kniha poskytuje inspirativní a originální náhled do každodenního života v nacistickém Německu a nabízí názorné zobrazení rozličných obětí nacistického teroru.

KAPITOLA 1

POČÁTKY GESTAPA

Německo mělo dlouhou tradici politického špehování. Během revoluce roku 1848 bavorský král Ludvík I. schválil sledování politických odpůrců v místních pivnicích. Když byla v roce 1871 vytvořena Německá říše, měl mohutný pruský stát, který pokrýval 60 procent německého území, svou vlastní politickou policii (*Politische Polizei*), zvanou Pátá správa. Velel jí Wilhelm Stieber, jenž se narodil v saském Merseburgu 3. května 1818 a pocházel z dobře situované rodiny ze střední vrstvy. Než nastoupil u policie, získal právnické vzdělání.¹ Proslul jako Bismarckův „superšpeh“ a hrál význačnou roli v německé vnitřní i zahraniční zpravodajské službě. Stieber vydal následující instrukce agentům:

Agent by měl mít povinnost udržovat nějaké postavení podle svého výběru, pokud je to externě v souladu s komerčními či jinými požadavky země, v níž působí... Je třeba chápat, že pro naše agenty je nezbytné vzbuzovat v kruzích, v nichž spočívá ohnisko jejich aktivity, důvěru a zakotvit tuto důvěru otevřenou prezentací řádné měšťanské existence.²

Ve svých nadsazených a vesměs nespolehlivých memoárech Stieber vzpomíná, že v době, kdy prováděl zpravodajské operace v Londýně, se mu nějak lstí podařilo vetřít se do domu vůdčího německého exilového komunisty Karla Marxe a ukrást seznam členů Ligy komunistů.³ Ústředním bodem pozornosti pruské politické policie uvnitř Německa bylo sledování protivládních stran a jednotlivců, obzvláště komunistické levice.

V roce 1918 se komplexní síť německé špionáže, kterou Stieber vybudoval v zahraničí, zhroutila, ale nová demokratická výmarská vláda se rozhodla politickou policii zachovat. V Prusku byla přejmenována na Správu IA a později se jí říkalo prostě Správa I. V roce 1928 definoval pruský ministr vnitra Správu IA jako sledovací, preventivní a vyšetřovací orgán, zabývající se veškerými delikty politické povahy.⁴ V roce 1930 měla asi tisíc zaměstnanců, kteří působili ve všech čtyřiačtyřiceti správních okresech Pruska. Velká část jejich zaměstnanců byla stažena z běžných oddílů kriminální policie.⁵

Pruská politická policie monitorovala aktivity komunistů, ale rovněž bedlivě sledovala stranu nacistickou. Před rokem 1933 konala pruská politická policie celkem 40 000 šetření proti členům nacistické strany.⁶ Mluvené i písemné projevy čelných nacistů byly běžně monitorovány. Když se tyto strany ve výmarské republice začaly rozrůstat, byl vytvořen specializovaný vrchní inspektorát pro pravicové extremistické strany.⁷

Jmenování Franze von Papena německým kancléřem 20. července 1932 pozměnilo přístup pruské politické policie vůči „nepřátelům státu“. Tlak proti komunistům se stal středobodem pozornosti. Čelný nacist Hermann Göring se stal faktickým velitelem veškeré pruské policie, která čítala 50 000 mužů a zahrnovala i správu politické policie. Göring okamžitě přidal speciální správu, která se měla zabývat bojem proti komunismu. Celkem jedenáct policejních velitelů, kteří měli údajně sympatie k demokracii, bylo propuštěno.

Vývoj perfektně odpovídal klíčovému cíli nacistů – zmocnit se kontroly všech bezpečnostních služeb. U dosažení tohoto cíle stály čtyři klíčové postavy: Hermann Göring a Rudolf Diels v Prusku a Heinrich Himmler a Reinhard Heydrich v Bavorsku. Gestapo za svůj vznik do značné míry vděčilo úsilí těchto čtyř jedinců. Nakonec získali naprostou kontrolu nejen nad gestapem, ale nad celým policejním systémem nacistického Německa Himmler a Heydrich, jejich triumf ale vůbec nebyl nevyhnutelný.

Hermann Göring se narodil v Rosenheimu v Bavorsku 12. ledna 1893. Pocházel z dobře situované rodiny z vyšší střední vrstvy. Jeho

otec Heinrich býval osobním přítelem německého kancléře Otto von Bismarcka, když sloužil jako důstojník v německé armádě. Pro mladého Hermanna byla již od útlého věku naplánována vojenská kariéra, jenže to byl svéhlavý, paličatý a obtížně zvladatelný mladík. Po několika výbušných hádkách s učiteli byl vyloučen ze školy. Jeho otec dospěl k závěru, že by ho vojenská disciplína mohla zkrotit. Chodil do vojenské kadetní školy v Karlsruhe a poté se dostal do vojenské školy v Berlíně. V říjnu 1914 nastoupil Göring do nově zřízené jednotky německého letectva. Stal se nebojácným leteckým esem v elitní „vzdušné peruti č. I“ vedené legendárním „Rudým baronem“ Freiherr von Richthofenem. Göringova ochota ujmout se nebezpečných bojových misí mu vynesla řadu vyznamenání za statečnost, především Železný kříž 1. třídy a *Pour le Mérite* („Modrý Max“), vůbec nejvyšší letecké vyznamenání. Na konci první světové války se vrátil do Mnichova, ale zjistil, že je těžké najít zaměstnání. Když v jedné místní pivnici slyšel na podzim roku 1922 mluvit Adolfa Hitlera, vstoupil do nacistické strany. Göring se zúčastnil neúspěšného mnichovského pivnicového puče v roce 1923 a při závěrečném krvavém střetnutí s policií na Marienplatz v centru města utrpěl dvě střelná zranění. Puč se pokusil svrhnout bavorskou státní vládu, ale skončil ponižujícím nezdarem. Místo převzetí moci se Hitler s podporou úderných jednotek nakrátko zmocnil kontroly nad jednou místní pivnicí, než úřady použily místní policii k nastolení pořádku a zadržení spiklenců. Při zotavování v nemocnici se u Göringa vyvinula těžká závislost na morfiu. To vedlo ke krátké hospitalizaci v psychiatrickém zařízení. Počátkem třicátých let byl Göring Hitlerovým hlavním poradcem pro vnitřní záležitosti a vůdcem poslanců nacistické strany v Reichstagu. V roce 1932 ho Franz von Papen jmenoval pruským ministrem vnitra a velitelem policie.

Göring neprodleně navázal těsné pracovní vztahy s Rudolfem Dielsem, šéfem pruské politické policie. Diels byl zkušený státní úředník a policejní administrátor. Prokázal, že je prohaný a flexibilní mistr politikaření na půdě svého úřadu. Jeho ochota plnit příkazy z něj brzy učinila Göringova nepostradatelného poradce. Ve svých

memoárech, v nichž vyzvedává vlastní osobu, Diels zametá pod koberec otázku, proč se jako stoupenec demokratické výmarské republiky tak rychle přizpůsobil nacistické politické agendě.

Při bližším zkoumání je zřejmé, že Diels byl bezzásadový a lico-měrný oportunist. V životopise z roku 1935 popsal, jak se těsně zapojil hlavně do rozvoje gestapa:

V roce 1930 jsem byl přidělen k ministerstvu vnitra, kde jsem se ihned stal šéfem správy odpovídající za boj proti komunistickému hnutí. Po 20. červnu 1932 se rozsah mých pravomocí v boji proti komunismu podstatně rozšířil a já jsem se mohl, dokonce i v této fázi, věnovat přípravám na potlačení komunismu v Německu ve velmi těsném spojení s vedoucími členy NSDAP.⁸

Není známo, jestli idea přeměnit pruskou politickou policii ve státní tajnou policii, již se stalo gestapo, pocházela od Dielse, nebo od Göringa, ale sekce IA pruské politické policie obsahovala jádro důstojníků, které se skutečně stalo pruským gestapem. Göring vycítil, že kriminalisté by si mohli osvojit i represivnější služební povinnosti, které jim měly být zakrátko uloženy.

Heinrich Himmler, šéf SS (*Schutzstaffel*) a Hitlerův osobní tělesný strážce, a jeho mladý chránělec Reinhard Heydrich, rovněž hráli při rozvoji gestapa ústřední roli. Prvořadý cíl jejich aktivity ležel v Bavorsku. Heinrich Himmler byl nepochybně nejvýznamnější postavou pro vývoj SS a gestapa v ty obávané organizace, jimiž se v nacistickém Německu staly. Himmler byl často rutinně vykreslován jako typický, nudný, emocionálně chladný a vypočítavý nacistický byrokrat zaujatý rasovou teorií. To však snižuje jeho nesmírný talent manipulátora, organizátora a důvtipného politického činitele. Jeho snaha vyhledávat loajální, mladé a vysoce kvalifikované jedince mu umožnila vytvořit skvělý tým výkonných a ideologicky oddaných jednotlivců, kteří sdíleli jeho vizi vytvoření vzájemně propojeného aparátu bezpečnostní policie. Žádný z vedoucích nacistů nepsal tak přesvědčivé zprávy jako právě Himmler. Právě tato dovednost z něj učinila tak nepostradatelnou postavu mezi nacistickou elitou.

Himmler se narodil v Mnichově 7. října 1900 v dobře situované rodině střední vrstvy. Jeho otec, přísný despota, byl kdysi soukromým učitelem na bavorském královském dvoře. Jeho matka pocházela z rodiny, která se živila pěstováním zeleniny ve velkém. Himmler byl vychován jako bigotní katolík v malém bavorském městě Landshutu. Chodil pravidelně do kostela, ale postupně zaujímal vůči křesťanské víře nepřátelské postoje. V roce 1917 byl povolán do armády, ale aktivně nikdy nesloužil. Na konci první světové války byl v Berlíně

Rudolf Diels, první šéf gestapa.

propuštěn do civilu. V Berlíně zůstal dva roky a střídal jedno nudné zaměstnání za druhým, včetně prodejce zboží firmy vyrábějící kartáče a pomocného dělníka v továrně na klíh. V roce 1921 se vrátil do Landshutu. Otec mu koupil malou usedlost, v níž Himmler choval slepice. Zabíjel je každý den, vlastníma rukama jim kroutil krkem. Zhruba v té době začal číst pojednání o německém nacionalismu. Otázky rasy a patriotismu ho silně ovlivnily a chtěl se zapojit do úsilí svrhnout výmarskou demokracii.

Himmler odešel do Mnichova, ale zpočátku se k nacistické straně nepřipojil. Místo toho se stal členem skupiny zvané „Říšský válečný prapor“ (*Reichskriegsbanner*). V době, kdy působil v této organizaci, přišel do těsného kontaktu s vedoucími nacisty. Do nacistické strany vstoupil v roce 1923 a zúčastnil se pověstného pochodu k Feldherrnhalle v závěru zpackaného mnichovského pivnicového puče. Zcela se ale vyhnul zatčení i jakémukoli trestu.

V nacistické straně se vyšvihl na výsluní prostřednictvím své role v Hitlerově oddílu elitní osobní ochrany: SS. Dne 6. ledna 1929 stanul

v jeho čele. Byl to workoholik s vysoko nasazenou laťkou. Často začínal ve své kanceláři v osm ráno a někdy v ní zůstával i po půlnoci. Puntičkářsky pečoval o veškerou dokumentaci.⁹ V roce 1931 založil v Mnichově sekci IC SS. Jejím hlavním úkolem bylo shromažďovat informace o politických oponentech, zvláště komunistech.

Aby organizaci pozvedl, jmenoval Himmler svým hlavním bezpečnostním důstojníkem sedmadvacetiletého Reinharda Heydricha. Ten se narodil 7. března 1904 v Halle v Sasku. Vysoký, pohledný, světlovlasý, atletický, pracovitý a naprosto bezohledný muž se stal Himmlerovým nejdůležitějším chráněncem. Heydrich pocházel ze střední vrstvy, z rodiny s hlubokým kulturním zázemím. Jeho otec Richard byl slavným operním pěvcem a zapáleným německým nacionalistou. Jeho matka Alžběta byla herečkou. Reinhard byl nadaný pianista a houslista. Byl rovněž výborný šermíř, plavec a atlet. Otvíralo se před ním několik kariérních možností, ale on se rozhodl vstoupit v roce 1922 do námořnictva. Navzdory svému neomalenému vystupování dosáhl hodnosti poručíka. Jeho hezký vzhled odjakživa přitahoval pozornost žen a Heydrich zažil několik milostných afér. To ho nakonec vtáhlo do nechutného skandálu. Jedna z jeho přítelkyň, dcera ředitele významného chemického podniku IG Farben, otěhotněla, ale Heydrich si ji odmítl vzít. Čestný námořní soud rozhodl, že svým chováním znechtí námořnictvo, a v dubnu 1931 ho donutil rezignovat. Zdálo se, že slibná kariéra skončila. Jeho nová přítelkyně a pozdější manželka Lina von Osten však Heydrichovi zprostředkovala kontakty s vůdčími postavami nacistické strany. Lina později vzpomínala, že v době, kdy v roce 1931 vstoupil do nacistické strany, dokonce ještě ani nečetl Hitlerův *Mein Kampf*.¹⁰ Brzy byl zverbován do SS. Učinil nesmazatelný dojem na Himmlera, který v něm viděl ideální typ elitního důstojníka SS: energického, loajálního, ideologicky pevného, výkonného, bezohledného, systematického a neohroženého.

V roce 1932 změnila sekce IC svůj název na Bezpečnostní službu říšského vůdce (*Sicherheitsdienst des Reichsführers* – SD). SD byla vymezena jako mnohem aktivnější organizace než sekce IC, přičemž výraz *Sicherheitsdienst* byl vypůjčen z německé armády, v níž

spadala nepřátelská špionáž pod odpovědnost důstojníků IC. SD zaměřovala a vyhledávala politické a rasové nepřátele a zatýkala je. Himmler a Heydrich tedy již před rokem 1933 požadovali přenést rasové a ideologické zásady SS do pracovní praxe a do činnosti nové celostátní policejní instituce.

V cestě všem jejich plánům a projektům stála jedna mocná nacistická postava. Byl to drsný a nevypočitatelný vůdce úderných oddílů (*Sturmabteilungen* – SA), kapitán Ernst Röhm. Narodil se v Mnichově 28. listopadu 1887 ve skromném prostředí. Jeho otec pracoval na železnici. V roce 1906 vstoupil Röhm do armády a během první světové války si vysloužil Železný kříž 1. třídy. V roce 1919 vstoupil do Německé dělnické strany (DAP), z níž se v roce 1920 stala nacistická strana. Byl blízkým druhem a osobním přítelem Adolfa Hitlera. Röhm byl malý, podsaditý, s drsným obličejem, jehož hrozivost ještě zdůrazňovala nevzhledná jizva na levé lici.

Po zpackaném mnichovském pivnicovém puči v roce 1923 se Röhm stáhl z aktivního působení v nacistické straně. V letech 1928–1930 byl vojenským poradcem bolivijské armády a zveřejnil nekající pojednání s názvem *Příběh zrádce*. V roce 1930 mu Hitler poslal osobní dopis, jímž ho zval k návratu do Mnichova, aby se stal náčelníkem štábu reformovaných úderných oddílů. Röhm nastoupil na své místo 5. ledna 1931. Hitler chtěl mít SA jako pouliční bojovou sílu k zastrašení politických oponentů, zvláště při mítincích a volebních kampaních. Zároveň se domníval, že Röhmovy neocenitelné kontakty s čelnými armádními důstojníky pomohou nacistickému úsilí o získání moci.

Röhm měl vlastní ambiciózní a radikální plány. Chtěl vytvořit nacifikovanou tajnou státní policii z členské základny SA.¹¹ Byl přesvědčen, že bojovníci SA z frontové linie by měli mít přednost před kariérami policisty. Ještě kontroverznější byl jeho záměr začlenit do SA i současnou armádu (*Reichswehr*). V březnu 1932 se v Röhmově bytě na Goetheplatz v Mnichově konala důležitá schůzka k projednání otázky budoucí tajné státní policie. Přítomni byli též Joseph Goebbels, šéf nacistické propagandy, Hitlerův tajemník Rudolf Hess,

a Heinrich Himmler, šéf SS a SD. Bylo dohodnuto, že tajná státní policie nacistického režimu by měla být nacistickou organizací pod kontrolou Himmlerovy SS, která by těsně spolupracovala se stranicovou mašinérií, včetně SA. Když se Himmlera ptali, jaký typ lidí by měl tvořit personál této politické policie, Himmler řekl: „My je nebudeme hledat, my je vytvoříme.“¹² Tato schůzka odsoudila SA do neurčité role v bezpečnostním aparátu budoucího nacistického státu. Není divu, že Röhm se nikdy necítil být dosaženými rozhodnutími vázán.¹³

Tím, že přivedl Röhma zpátky do středu vedení nacistické strany, podstoupil Hitler značné politické riziko. K Röhmově nekompromisní osobnosti se poжил soukromý život, který se stal předmětem sexuálního skandálu. Röhm se nijak netajil tím, že je homosexuál, což bylo podle článku 175 německého trestního zákoníku nezákonné. Röhm se obklopil uzavřenou skupinou mladých gayů.

Listy jako sociálně demokratický *Münchener Post* a levicový *Welt am Montag* zveřejnily na jaře 1932 řadu inkriminujících dopisů Röhma jeho lékaři Karl-Güntheru Heimssothovi, v nichž přiznal „homosexuální orientaci a počínání“ a označil pohlavní styk s ženami za „nepřirozený“.¹⁴ Tyto dopisy publikovali sociální demokraté jako pamflet v rámci antinacistické politické propagandy během prezidentských voleb pod názvem „Röhmův případ“. Prodalo se ho 300 000 výtisků a během volební kampaně se široce rozebíral v tisku. Ale kdo tyto dopisy postoupil levicovému tisku? Nebyl to nikdo jiný než Rudolf Diels, šéf pruské politické policie. Kopie dopisů měl v držení úřad berlínského státního návladního, který vyšetřoval obvinění Röhma z rozsáhlé homosexuální aktivity. Dokumenty byly předány mnichovské policii, ale případ byl odložen.

V nové vládě „národní koalice“ vytvořené 30. ledna 1933 byli jen tři nacisté: Adolf Hitler, nový německý kancléř, Göring, ministr bez portfeje, a Wilhelm Frick, ministr vnitra. Frick se narodil 12. března 1877 v bavorském Alenzu. Vystudoval práva a měl doktorát. Vedl mnichovskou bezpečnostní policii a zúčastnil se neúspěšného mnichovského pivnicového puče, za což byl odsouzen k podmíněnému

trestu patnácti měsíců a propuštěn od policie. Postupně si znovu vybudoval pověst. V lednu 1930 se stal státním ministrem vnitra pro Durynsko a stál v čele právního oddělení nacistické strany. Jako školený právník a zkušený vysoký státní úředník měl Frick vlastní náročné požadavky na řízení policie v nacistickém Německu. Svým myšlením byl konzervativní a chtěl přeměnit dosavadní nezávislé policejní síly jednotlivých zemí na jedinou centralizovanou kriminální policii, která by zůstala profesionální státní policií. Frick věděl, že vytvořit celonárodní státní policii nebude vzhledem k existenci spolkového systému nezávisle řízených zemí (*Länder*) jednoduchý úkol. Každá spolková země měla svou vlastní policii s nevelkým počtem policistů, kteří zajišťovali politický dohled.

V Prusku pod Frickem nedošlo dokonce ani k úplné nacifikaci policie. V prvním roce nacistické vlády bylo propuštěno celkem 1453 policistů podezíraných z nepřátelství vůči nacistickému režimu. Představovalo to pouhých 7,3 procenta všech policistů. Šlo většinou o řadové policisty v nejnižších hodnostech.¹⁵ Nábor k politické policii a poté ke gestapu byl založen na odpovídajících policejních zkušenostech a nebyl určován členstvím v nacistické straně, SS, SD či SA. Rudolf Diels později vzpomínal, že většina původních příslušníků gestapa byli „staří státní úředníci, nikoli nacisté“ a pokoušeli se „vzdorovat teroru“ úderných oddílů. Muži jako Diels měli v prvním roce nacistické vlády velké problémy s příslušníky SA. Tito lidé měli tendenci hledět na tradiční byrokraty s naprostým pohrdáním a ustavičně ignorovali příkazy operovat v rámci státem stanovených zákonných mezí.¹⁶

Je jasné, že Göring a Diels na počátku Hitlerovy vlády podporovali brutální zásahy proti komunistům. Ty měly i podporu Hitlera, jenž prohlásil: „Boj proti komunistům nesmí být závislý na právních ohledech.“¹⁷ V otevřeném projevu k pruským policistům 17. února 1933 Göring řekl: „Každá kulka, která se teď nachází v hlavni kterékoli policejní pistole, je moje kulka. Použijete-li ji k zabití, pak jsem zabil já. Všechno jsem to nařídil já, já si to беру na svědomí. Přebírám veškerou odpovědnost.“¹⁸ Dne 22. února 1933 podepsal Göring výnos

povolující příslušníkům SA vstoupit k pomocné policii. Záměrem bylo využít těchto otrlých pouličních rváčů k rozdrčení komunistů. Během několika týdnů převýšil počet pomocníků z řad SA řádné policejní síly v poměru sedm ku jedné. Výsledkem byla vlna teroru. Příslušníci SA podnikali brutální přepady, pozatýkali tisíce komunistů a uvěznil je v tak zvaných „divokých koncentračních táborech“, v nichž byli lidé drženi bez soudu, byli bití, mučeni a často vražděni v opuštěných skladištích, kasárnách a chátrajících budovách po celém Německu. Při zpětném pohledu bylo Göringovo rozhodnutí použít SA k rozdrčení komunistů neuvážené. Předznamenalo období bezuzdného nacistického teroru, který bylo obtížné zvládnout.

Při svědectví během norimberských procesů popsal Rudolf Diels nezákonnou brutalitu prvních měsíců nacistické vlády:

Komunisté byli popravováni několika skupinami v rámci strany, především pak SA... Metody, jichž se používalo, byly následující: Lidské bytosti zbavené osobní svobody byly podrobeny těžkému tělesnému týrání nebo zabity. Toto nezákonné věznění se konalo v táborech, často ve starých vojenských kasárnách, v ubytovných úderných oddílů nebo v pevnostech. Později se těmto místům začalo říkat koncentrační tábory, jako Oranienburg poblíž Berlína, Lichtenberg, Papenburg, Dachau v Bavorsku, atd... Tyto vraždy byly maskovány výrazy: ‚Zastřelen při pokusu o útěk‘ nebo ‚kladení odporu při zatčení‘ a podobně.¹⁹

Diels odhadoval, že v průběhu roku 1933 bylo do „ochranné vazby“ vzato zhruba 40 000 lidí a v prvním roce nacistů u moci bylo zabito 5 až 7 tisíc politických odpůrců.²⁰ Oficiální čísla odhalují, že v roce 1933 bylo do „ochranné vazby“ vzato 100 000 vězňů, ale většina z nich byla zadržena v prvních měsících. Tato čísla nezahrnují ty, kdo byli fakticky uneseni SA a odvedeni do mučireň a živelně zřizovaných koncentračních táborů. Stejně obtížné je odhadnout počet zavražděných v roce 1933, ale je pravděpodobnější, že jejich množství bylo bližší jednomu tisíci než oněm sedmi uváděným Dielsem.

Heinz Gräfe, mladý berlínský student práv, podal svědectví o násilí SA v březnu 1933:

Probíhá státní převrat! Černobílorudé vlajky a vlajky se svastikou byly včera a především vyvěšeny na všech městských radnicích a veřejných budovách (soudy, policie a kasárna). Příslušníci SA jsou vyzbrojeni samopaly a vystupují jako pomocné policejní oddíly. Pod záštitou státní policie vtrhávají do restaurací a tiskáren novin. I v Pirně dnes v poledne obsadili místní tiskárnu a knihkupectví, zatklí personál a ostatní vyhnali; zničili vývěsní tabule, vyházeli všechn tiskařský materiál na ulici na hromadu a zapálili ho.²¹

Werner Schäfer, velitel koncentračního tábora v Oranienburgu, tvrdil, že Diels měl „velmi těsné vztahy“ s vůdci SA. Podle Schäfera: „se Oranienburg brzy stal jediným táborem pro politické odpůrce z Berlína a celé braniborské provincie... V Oranienburgu nebyla ani tisícovka zadržených (na konci roku 1933), přičemž Berlín byl centrem politických oponentů NSDAP, a tudíž měl mimořádně vysoký podíl politických oponentů.“²²

Schäfer nesouhlasí s Dielsovým tvrzením, že kriminální policie a gestapo zacházely při vyšetřování v Berlíně s politickými vězni nenásilně a že veškerou brutalitu při drsných protikomunistických čistkách je třeba připsat SA. „Jednou“, vzpomíná Schäfer, „berlínské gestapo poslalo do tábora dva značně ztýrané vězně. Druhý den jsem zašel... ke svému nadřízenému a požádal jsem ho, aby spolu se mnou protestoval u gestapa na Prinz-Albrecht-Strasse a vyžadoval vysvětlení, což jsem hodlal učinit předmětem zprávy pruskému ministru vnitra.“²³ Po vyšetření tohoto incidentu byl učiněn závěr, že gestapo vězně ztýralo a že je s takovými zraněními nemělo do Oranienburgu posílat.

Hans Frank, přesvědčený nacista a ministr spravedlnosti v Mnichově, prohlašoval, že svévolnému zatýkání, násilným výslechům a rutinnímu násilí SA proti politickým oponentům musí být učiněna přítrž.²⁴ Druhého srpna 1933 Göring „pomocnou policií“ rozpustil. Policejní síly v jiných německých zemích se bez násilnických služeb SA rovněž obešly. Nyní byla určena přísná pravidla, která dávala jednoznačně najevo, že jedinou organizací, která může na lidi uvalovat

„ochrannou vazbu“, je gestapo s podporou policie. SS převzalo kontrolu nad koncentračními tábory a zavedlo přísná pravidla na jejich provozování.

Pokud by měl být definován jeden den zásadní pro zřízení gestapa, pak to byl nepochybně 27. únor 1933. Den, kdy byl zapálen Reichstag, německý parlament. Došlo k tomu uprostřed poslední demokratické volební kampaně. Když na scénu požáru dorazil Hitler, řekl Dielsovi, „Teď budeme nemilosrdní. Každý, kdo se nám postaví do cesty, bude sražen.“²⁵ Požár údajně založil Marinus van der Lubbe, negramotný komunista narozený v Holandsku. Jestli jednal sám, jak doznal při dlouhém výslechu, nebo jestli byl požár založen jako součást komunistického spiknutí k podrytí počínajícího Hitlerova režimu, nebo byl záminkou pro vykalkulovaný plán nacistů na potlačení komunistů a nastolení diktatury, se nikdy plně neobjasnilo. Říkalo se, že

Dva policisté posuzují škody po požáru Říšského sněmu v únoru 1933.

zapálení Reichstagu naplánoval Göring jako případ, který by opravňoval represii ze strany gestapa. Ve svědectví při norimberském procesu generál Franz Halder připomněl, že se Göring chlubil: „Jediný, kdo opravdu něco ví o Reichstagu, jsem já, protože já jsem ho zapálil.“²⁶

Na druhý den vydala Hitlerova vláda *Dekret o požáru Reichstagu* sepsaný Frickem, jenž omezil „kvůli ochraně lidí a státu“ všechny občanské svobody dosud poskytované podle výmarské ústavy. Všichni „nepřátelé lidu“ nyní mohli být zatčeni a umístěni do „ochranné vazby“ (*Schutzhaft*). Tím skončilo dosavadní právo zatčeného být do čtyřiaadvaceti hodin propuštěn, nebo postaven před soud a obviněn. Napříště mohl být člověk teoreticky držen ve vazbě, aniž bylo vzneseno obvinění. Nebyla proti tomu žádná zákonná ochrana. Základní práva zakotvená ve výmarské ústavě byla potlačena. Později v témž roce zavedla civilní policie novou kategorii „preventivní vazby“ (*Vorbeugehaft*) k zadržování „nepolepšitelných zločinců“ bez soudu.²⁷ Dosavadní německý právní systém platil za nacistické éry dál, ale paralelně s ním se využívalo i nově vytvořených „zvláštních soudů“, vytvořených v roce 1933 v jednotlivých zemích, které se zabývaly výlučně „politickými zločiny“. V červenci 1934 byl vytvořen „Lidový soud“ zaměřený na nejzávažnější politické případy, jako je velezrada. Tyto soudy pracovaly ve zrychleném zřízení, přičemž mnohé případy byly projednány během jednoho dopoledne či odpoledne.

Dekret o požáru Reichstagu byl důležitý nejen proto, že poskytl gestapu pravomoc používat „ochrannou vazbu“, ale i proto, že omezil nezávislost soudní moci všech německých spolkových zemí a umožnil ústřední vládě provádět jmenování osob v rámci soudů a policie v celé zemi. To byl nesmírně významný posun, neboť vydláždil cestu k vytvoření celostátní politické policie.²⁸

Gestapo (*Die Geheime Staatspolizei*)²⁹ bylo oficiálně vytvořeno prvním zákonem o gestapu, vydaným Göringem 26. dubna 1933. V překladu to znamená Tajná státní policie. Göring definoval jeho úlohu následovně: „Jeho úkolem je vyšetřovat veškeré politické aktivity v celém státě, které pro stát představují nebezpečí,

a shromažďovat a vyhodnocovat výsledky těchto šetření.³⁰ Původně se působnost omezovala na Prusko se speciálním posláním zabývat se výlučně politickými odpůrci nacistického režimu. Při plnění této úlohy zůstávalo relativně nezávislé na vnitřní soudní a státní moci. Lokální úřadovny oblastního gestapa byly zřízeny po celém Prusku. Nechvalně proslulé nové ústředí gestapa na Prinz-Albrecht-Strasse v Berlíně založil Diels. Gestapo tam mělo svou základnu od května 1933 do roku 1945. Hermann Göring byl jmenován „velitelem Tajné státní policie“, a jak vysvětlil v roce 1934, zásluha na vytvoření gestapa náleží pouze jemu: „Osobně jsem pracoval na reorganizaci a podařilo se mi vytvořit gestapo vlastním úsilím a vlastní iniciativou. Tento nástroj, který budí v nepřátelích státu hrůzu, přispěl nejvyšší měrou ke skutečnosti, že komunistické či marxistické nebezpečí v Německu a Prusku nepřipadá v úvahu.“³¹

Každodenní řízení gestapa bylo svěřeno Rudolfovi Dielsovi v hodnosti „inspektor Tajné státní policie“. Administrativní oddělení organizace bylo známé jako gestapa. Berlínská SS považovala Dielse za konzervativního byrokrata a reakcionáře. Hans Gisevius, Göringův tajemník, rozhlašoval, že Diels se nezabývá pronásledováním komunistů s dostatečnou horlivostí, poněvadž s nimi sympatizuje. Takové pověsti postupně podrývaly Dielsovu autoritu. V říjnu 1933 vtrhl do Dielsova domu oddíl SS zabývající se činností renegátů v pokusu Dielse diskreditovat. Diels nebyl v tu dobu doma. Jeho manželku zamkli v ložnici a příslušníci SS zatím prohledávali dům s cílem najít usvědčující důkazy. Dielsova žena zatelefonovala manželovi z telefonní přípojky v ložnici. Diels se rychle objevil na scéně v doprovodu silného oddílu příslušníků gestapa, kteří esesmany zatkli. Göring v reakci na tlak SS nařídil, aby Diels zůstal v domácím vězení. Diels, který byl v té době už paranoidní a vyděšený všemi těmi intrikami kolem sebe, rezignoval a ve strachu o život uprchl do Karlových Varů v Československu. Göring ho ve skutečnosti chtěl jen přeložit, pravděpodobně mimo Berlín, aby zažehnal konflikt uvnitř rodícího se gestapa.

Ústředí gestapa na Prinz-Albrecht-Strasse 8, Berlín. Budova byla zničena při náletu Spojenců v roce 1945.

Nahradil Dielse Paulem Hinklerem, loajální nacistickou nulou, těžkým pijákem s nepatrnými řídicími zkušenostmi. Byla to hrozná volba. Zaměstnanci ústředí gestapa upozorňovali Göringa, že Hinkler na to nestačí. Vydržel ve funkci jen měsíc, než Göring poslal dopis Dielsovi do exilu a poprosil ho, aby se vrátil. „Chci se zbavit toho *Dummkopf* Hinklera ještě dnes,“ napsal Göring. „Připravil jsem dekret, který vám dá nezávislost.“³² Diels se vrátil a převzal zpět své místo v čele gestapa. Göring si uvědomil, že fámy o Dielsově pochybné loajalitě vykonstruovali jeho nepřátelé v SS a SA.

Vnitřní boj v gestapu vedl ministra vnitra Fricka k obavám, že se organizace stává nacistickou mimo rámec jakéhokoli řízení ze strany státu. Göring jednal rychle, aby zhatil Frickovy snahy udržet gestapo v tradičním zákonném rámci. Vydal další dekret, který vyjmul gestapo z kontroly pruského ministerstva vnitra a podřídil je

své osobní pravomoci jako pruského ministerského předsedy. Nezávislost gestapa byla dále 30. listopadu 1933 posílena druhým zákonem o gestapu, jímž Göring vyjmul gestapo z řízení ministerstvem vnitra.

Paralelně k vývoji v Prusku vůdce SS Himmler a jeho ambiciózní chránělec Heydrich začali sjednocovat všechny ostatní síly politické policie uvnitř jednotlivých zemí. Tento proces začal 9. března 1933, kdy se Himmler stal šéfem mnichovské a politické policie. Heydrich byl jmenován do čela VI. správy mnichovské politické policie (BPP). Himmler také odpovídal za vytvoření nového koncentračního tábora v Dachau na předměstí Mnichova, který řídil Theodor Eicke, oddaný příslušník SS. K hlídání tábora využíval bezohledný útvar SS Smrtihlav. Byl to právě Himmler, kdo vytvořil třístranné organizační propojení mezi SS, politickou policií a systémem koncentračních táborů. Himmlerův model nacistického teroru byl následně přijat po celém Německu.

Himmler původně nemohl rozšířit svou kontrolu nad politickou policií v celém Bavorsku. Po uchopení moci nacisty infiltrovalo do policejních sil v oblasti SA Ernsta Röhma. Tisíce jeho pouličních rváčů zaplavily nově vytvořenou Pomocnou bezpečnostní policii. Místní gauleiter Adolf Wagner, jmenovaný do oblastní funkce nacistickou stranou, který si byl plně vědom bezuzdné brutality SA, požádal Himmlera, aby vytvořil konkurenční Politickou pomocnou policii složenou z příslušníků SS, kteří by převzali velení nad pomocnými silami SA. To by umožnilo, aby SA v oblasti bylo kontrolováno SS. Röhm nevznesl žádné námitky, neboť byl v této fázi stále ještě přesvědčen, že SS je podřízeno SA. To se ukázalo jako hrubá taktická chyba. Himmler nyní velel všem silám politické policie v Bavorsku a moc SA byla oslabena. Dne 1. dubna 1933 získal Himmler funkci „velitele politické policie Bavorska“ a ujal se plně velení nad všemi koncentračními tábory. Na rozdíl od chaotických „divokých“ táborů v Prusku bylo v bavorských táborech nastoleno odpovídající administrativní řízení.

Himmlerovo rychlé převzetí zajišťování bezpečnosti v Bavorsku vyvolalo obavy, že SS převezme veškerou státní byrokracii a systém

kriminální justice. Tradiční nacionalističtí konzervativci, kteří vládli Bavorsku, chtěli autoritářský stát, jenž by vládl prostřednictvím existujících soudních a administrativních institucí, a nikoli totalitní policejní stát řízený SS. V květnu 1933 vydal Wagner dvě nařízení, která významně omezovala využívání pravomoci „ochranné vazby“ pouze na „důležité podezřelé“. Wagner argumentoval, že komunistická hrozba byla tvrdě rozdracena a že by tedy měla být znovu nastolena autorita tradičních státních institucí.

Himmler měl jiné představy. Mezi zářím 1933 a lednem 1934 jeho revoluce k získání kontroly nad veškerou politickou policií v německých zemích mimo Prusko pokračovala. Začala Hamburkem, Lübeckem a Meklenburskem-Zvěřínskem, následovalo Anhaltsko, Bádensko, Brémy, Hesensko, Durynsko a Württembersko. V lednu 1934 pak přešly pod Himmlerovu pravomoc Brunšvicko, Oldenbursko a Sasko. Zbývalo dobýt pouze rozlehlé Prusko a jeho dvě enklávy Lippe a Schaumburg-Lippe.

Existuje mnoho spekulací o tom, jak Himmler v tak krátké době získal tak pozoruhodnou úroveň kontroly nad německou politickou policií mimo hranice Pruska. Obžaloba při norimberském procesu naznačovala, že to byl Wilhelm Frick, kdo vyjednal rychlé převzetí různých spolkových zemí Himmlerem, neboť dával přednost administrativní a policejní centralizaci a již 12. listopadu 1933 zrušil poslední nezávislé pravomoci německých zemí. Frick to vehementně popřel. Nesmírně rozšířené pravomoci pro Himmlerovo ideologicky řízené SS byly v rozporu s Frickovou vlastní touhou po centralizované policii rekrutované na základě tradiční profesionální policejní kvalifikace. Himmler nad Frickem triumfoval díky úspěšné veřejné kampani, v níž vůdce SS navštívil všechny oblasti regionální policie ve spolkových zemích a přesvědčil jejich velitele, že SS má nejlepší předpoklady poradit si s politickými a rasovými nepřáteli. Zjistil, že tento způsob argumentace je výmluvnější než Frickovy pokusy centralizovat regionální administrativu a posílit byrokratické vměšování ústřední vlády do záležitostí spolkových zemí. Himmlerovo SS se také zdálo být spolkovým zemím mnohem přijatelnější než povolit

Röhmovi a jeho agresivním místním oddílům SA větší pravomoci při zajišťování regionální bezpečnosti.

Mimo Prusko nabíral Himmlerův model centralizovaného gestapa tempo. V této fázi nejevil Göring žádné známky ochoty předat pruské gestapo bezohledně ambicióznímu šéfovi SS. Göring upřednostňoval řízený zvrat za spojenectví nacistů s tradičními konzervativními silami. „Proboha,“ řekl Göring Frickovi, „jestliže Himmler převezme policii v Prusku, zabije nás.“³³ Göring rovněž sympatizoval s Frickovou představou, že „ochranná vazba“ potřebuje přesnější usměrnění. V březnu 1934 vydal dekret, že všechny příkazy k uvalení „ochranné vazby“ v Prusku musí být schváleny ústředím gestapa v Berlíně.

Aby zabránil zvýšené infiltraci esesmanů do gestapa, vydal Diels směrnici personálním oddělením policie, v níž uváděl, že hodnost v řadách SS by neměla mít v náborových kritériích takovou váhu jako kvalifikace a zkušenosti z policejní a státní služby. Byla to chybná kalkulace. Vzhledem k tlaku ze strany SS musel Diels svou směrnici do týdne zmírnit. Když se Frick v dubnu 1934 pokusil usměrňovat příkazy k vzetí do „ochranné vazby“ mimo hranice Pruska, Himmler protestoval a od plánu bylo upuštěno. Tyto pokusy omezit moc SS ukazují, že tradiční interpretace Himmlerova konečného triumfu nad gestapem jako akce řízené Göringem je naprosto mylná. Neexistuje ani přesvědčivý důkaz, který by naznačoval, že Himmlerově kontrole nad gestapem vydláždil cestu Hitler. Göringovi a Hitlerovi dělalo mnohem větší starosti jak se vypořádat s akutním problémem zkrocení nezávislosti Röhma, než aby vyhodnotili možné důsledky Himmlerovy zvýšené kontroly nad německým bezpečnostním systémem.³⁴

Göring si váhavě připouštěl, že pokud má být Röhmovo mocné SA zkroceno, je zapojení SS nutným zlem. V průběhu roku 1933 se v Röhmových projevech nepřestávaly objevovat požadavky na „druhou nacistickou revoluci“. Podle šéfa SA Hitler flagrantně kompromitoval své nacistické zásady, které vyměnil za kolaboraci s konzervativní pravicí a armádou: „Adolf to vede špatně,“ řekl Röhm jednomu ze svých důvěrníků. „Všechny nás zrazuje. Stýká se jenom s reakcionáři a důvěrně se radí s těmi generály z východního Pruska.“³⁵

Hitlera stále více popuzovaly Röhmovy zneklidňující řeči o „druhé revoluci“. „Jsem rozhodnut,“ řekl Hitler otevřeně v projevu k velitelům SA, „potlačit jakýkoli pokus o narušení stávajícího pořádku. Postavím se s veškerou energií proti jakési druhé revoluční vlně, neboť ta by vyústila v chaos. Každý, ať zaujímá jakékoli postavení, kdo se postaví proti řádné státní moci, strčí hlavu do oprátky.“³⁶ V jiném projevu 6. července 1933 Hitler zdůraznil, že „revoluce není trvalý stav věcí“ a „musí být svedena do bezpečného koryta evoluce“.

Dne 1. prosince 1933 přivedl Hitler Röhma do kabinetu jako „ministra bez portfeje“ v naději, že by ho to mohlo zkrotit. Na Nový rok napsal Hitler vůdci SA smířlivý dopis:

V závěru roku nacionálně socialistické revoluce se vám tedy cítím povinován poděkovat, můj drahý příteli Ernste Röhme, za nepomíjející služby, které jste poskytl nacionálně socialistickému hnutí a německému lidu, a ujistit vás, jak jsem velmi vděčný osudu za to, že mohu muže, jako jste vy, nazývat svými přáteli a spolubojovníky. S opravdovým přátelstvím a vděčnou úctou.³⁷

Tento dopis byl publikován v nacistickém listě *Völkischer Beobachter*, ale ke zmírnění napětí příliš nepřispěl.

V únoru 1934 předložil Röhm Hitlerovu kabinetu memorandum s prohlášením, že by SA mělo nahradit armádu jako hlavní německá bezpečnostní složka.³⁸ Generál Werner von Blomberg, ministr obrany, byl pobouřen jakýmkoli náznakem, že SA by mělo kontrolovat profesionálně vycvičenou armádu. Dne 28. února byl Röhm předvolán k rozhodujícímu setkání s Blombergem a Hitlerem. V podstatě na kobereček. Röhm na závěr setkání podepsal dohodu, v níž slíbil, že neučiní žádný násilný pokus o nahrazení armády novou „lidovou armádou“.

V té době dospěl Göring k závěru, že nejlepší způsob jak jednat s Röhmem je přivést do Berlína Himmlera a předat mu úplnou kontrolu nad pruským gestapem. Dne 1. dubna 1934 byl Rudolf Diels „přeložen“ ze svého postu šéfa gestapa na místo okresního guvernéra v porýnském městě Kolíně. Bylo to prezentováno jako povýšení

na lépe placené místo, ale Diels tím byl odstaven od jakéhokoli vlivu na gestapo. Ve svých pamětech Diels vzpomínal, že během tohoto období trpěl těžkým fyzickým i duševním vypětím a své přemístění do Kolína uvítal. Byl to dobrý způsob jak uniknout.³⁹ Lina Heydrichová vzpomínala, že Himmler a Göring se mezi sebou hodně handrkovali ohledně plánu přivést šéfa SS do Berlína, aby převzal kontrolu nad gestapem. Kamenem úrazu bylo, že Himmler trval na tom, že ho musí doprovázet jeho bezskrupulózní náměstek Heydrich. Göring cítil, že Heydrichova arogantní a bezohledná povaha by mohla vyvolat třecí plochy s konzervativními byrokraty, kteří řídili pruské gestapo.⁴⁰

Dne 20. dubna 1934 jmenoval Göring Himmlera inspektorem gestapa. Reinhard Heydrich, který již byl ředitelem SD, převzal kontrolu nad gestapou, administrativní paží organizace. Göring si podržel svou, nyní formální, funkci „šéfa Tajné státní policie“, ale Himmlerova SS měla nyní naprostý dozor nad gestapem, třebaže Göring trval na tom, že musí být informován o veškerém důležitém dění. Od tohoto dne rozšířilo gestapo svou pravomoc na celé Německo. Jak hořce poznamenal Wilhelm Frick: „Himmler se nyní stával stále více nenahraditelným.“⁴¹

SS získalo naprostou kontrolu nad bezpečnostní politikou v nacistickém Německu díky klíčové roli, kterou sehrál Himmler při Röhmově zkáze. Rekonstrukci motivů, které byly za spiknutím proti Röhmovi, brání skutečnost, že veškerá relevantní dokumentace vztahující se k SS, SD a policii byla zničena. Výpovědi očitých svědků pocházejí především od těch, kdo byli ve věci zaangažováni, a nelze se tedy na ně nekriticky spoléhat. Jediná postava žijící v roce 1945, která byla přímo zapojena do spiknutí proti Röhmovi, byl Göring, ale ten k této otázce přistupoval při křížovém výslechu při norimberském procesu mimořádně vyhýbavě. Panovala obecná shoda očitých svědků, že Himmler a Heydrich vykonstruovali fámou, že Röhm plánuje svržení Hitlerova režimu, a zajistili si k tomu podporu bývalého kancléře generála Kurta von Schleichera a nacistického radikála Gregora Strassera.⁴² Rudolf Diels tvrdil, že Heydrich a Himmler podsouvali Hitlerovi, že do SA infiltrují komunisté.⁴³ Při pozdějším

rozhovoru Frick konstatoval: „Jsem přesvědčen, že Röhm si žádný převrat ani nepřál.“⁴⁴

Ve zprávě, kterou Hitler předložil Reichstagu 13. července 1934 o událostech, jež vedly k „Noci dlouhých nožů“, tvrdil, že v posledních květnových dnech vyšly najevo „znepokojivé skutečnosti“, které potvrzovaly tušení, že Röhm plánuje převrat. V prvním červnovém týdnu se Hitler sešel s Röhmem v posledním pokusu vyřešit vzájemné neshody, čímž zdůraznil, že je dosud možné dobrat se nějaké kompromisní dohody:

Informoval jsem ho, že z mnoha pověstí a četných prohlášení věrných starých vůdců strany a SA jsem nabyl dojmu, že nesvědomitě živly připravují celostátní bolševickou akci, která nepřinese Německu nic jiného než nevýslovné neštěstí... Zapřísahal jsem ho naposledy, aby se dobrovolně zřekl tohoto šílenství a místo toho využil svou autoritu k zabránění takovému vývoji, který nemůže v žádném případě skončit jinak než katastrofou.⁴⁵

Hitler dále tvrdil, že Röhm, místo aby se řídil touto radou, činil „přípravu k odstranění mé osoby“. Veškeré důkazy svědčí o tom, že to není pravda. Opomíjeným aspektem zničení Röhmova SA je úloha, kterou sehrála armáda. Ukazuje se, že do vytváření fabrikovaných důkazů k obvinění Röhma z plánování převratu se zapojil i generál von Reichenau.⁴⁶

Dne 17. června 1934 vstoupil do této krize dramatickým způsobem vicekancléř Franz von Papen, když pronesl na univerzitě v Marburgu s požehnáním prezidenta Hindenburga senzační projev. Chválil Hitlerův režim za ukončení chaosu výmarského období, ale varoval před „druhou revolucí“. Přitom napadl „kult osobnosti“ vytvářený kolem Hitlera. „Velké muže nevytváří propaganda,“ prohlásil von Papen. „Žádná organizace, žádná propaganda, ať je sebedokonalejší, nemůže sama o sobě dlouhodobě udržet důvěru.“⁴⁷

V projevu, který pronesl téhož dne v Geře, označil Hitler Papena za „trpaslíka, který se domnívá, že dokáže pár frázemi zastavit gigantickou obnovu života lidu“. Podle telefonního odposlechu

Někdejší německý kancléř Franz von Papen při projevu v Rakousku.

prováděného gestapem bylo zjištěno, že řeč Franze von Papena napsal Dr. Edgar Jung, mladý konzervativní právník a důvěrný poradce bývalého německého kancléře. Jung byl přesvědčen, že by konzervativci mohli prosadit kontrolu nad Hitlerovým režimem a ukončit jeho nadvládu nad životem v Německu. O čtyři dny později byl Jung na Heydrichův příkaz zatčen gestapem v Mnichově, vyslýchán a převezen do ústředí gestapa v Berlíně.

Ernst Röhm si až pozdě uvědomil smrtelné nebezpečí, které mu teď hrozilo. Dne 19. června 1934 vydal spěšně připravené prohlášení ve *Völkischer Beobachter*. Oznamovalo se v něm, že příslušníci SA dostali rozkaz vzít si v červenci měsíční dovolenou a mají přísný zákaz nosit během ní uniformu. Röhm dodal, že odjede na radu svého lékaře do Bad Wiessee, lázeňského městečka jižně od Mnichova, na relaxační kúru.⁴⁸ Röhm doufal, že toto smířlivé prohlášení o jeho letním programu přesvědčí Hitlera, že pověsti o chystaném převratu jsou pouhou spekulací.

Dne 21. června 1934 se ve svém domově v Neudecku sešel prezident Hindenburg s Adolfem Hitlerem. Na setkání Hitlera informoval, že buď bude Röhmova moc omezena, nebo bude vyhlášeno stanné právo.⁴⁹ To byl rozhodující moment v celé krizi. Aby se Hitler udržel u moci, musel odstranit Röhma a vedení SA. Příštího dne vrchní velitel generál von Fritsch uvedl armádu do stavu pohotovosti a zrušil všechny dovolené. Armáda byla připravena zasáhnout, pokud by si SS nedokázalo poradit s SA samo. Dne 28. června 1934 byl Röhm vyloučen ze Spolku německých důstojníků. Den nato vyhlásil generál von Blomberg v článku ve *Völkischer Beobachter*, že „armáda stojí za Adolfem Hitlerem“.⁵⁰

Téhož dne byl Hitler pod ochranou SS v hotelu Dreesen v malebném porýnském městě Bad Godesberg. Jednal s Göringem, Himmlerem a Goebbelsem o tom, jak dál. Bylo rozhodnuto, že Röhm a jeho nejvýznamnější stoupenci budou odstraněni. SS a gestapo dostaly za úkol sestavit seznam. Akci provedou přepadové oddíly SS. Vycházelo se z toho, že příslušníci SS budou mít nejmenší skrupule, když budou vystupovat jako popravčí, zatímco příslušníci gestapa jako

někdejší detektivové by mohli mít námitky, že jsou zapojováni do takového svévolného vraždění.

Göring, Himmler a Heydrich odjeli do Berlína, aby tam řídili operace proti SA. Hitler odjel v doprovodu Goebbelse do Bavorska skoncovat s Röhmem a jeho nejbližšími spolupracovníky v SA. Ve 4:30 ráno 30. června 1934 přiletěl Hitler do Oberwiesenu poblíž Mnichova. Pak ho převezli v čele konvoje aut plných po zuby ozbrojených osobních strážců z SS do hotelu Hanselbauer v Bad Wiessee, kde bydlel Röhm a jeho doprovod.

Když dorazili na místo, všude bylo ticho. Hitler vešel do budovy a vyběhl do schodů. Nejprve vstoupil do pokoje jednoho z velitelů SA jménem Heines a našel ho v posteli s osmnáctiletým homosexuálním velitelem jednotky. Oba zatkly strážce SS. Hitler pak zamířil v doprovodu dvou strážců SS do Röhmovy ložnice a zařval na něj: „Jste zatčen.“ Ostatní příslušníci SA v hotelu byli také zadrženi a nastrkáni do čekajících aut. Všichni zadrženi skončili v neblaze proslulém mnichovském vězení Stadelheim.

V cele číslo 474 dostal na druhý den Röhm příležitost „vykonat čestný čin“, spáchat sebevraždu. Vězeňský dozorce položil za tím účelem na stůl u jeho lůžka revolver. Uběhlo deset minut. Ticho. Důstojník SS Theodor Eicke, velitel koncentračního tábora Dachau, v doprovodu dalšího důstojníka SS vstoupil do cely. Oba měli revoly. Röhm se silně potil, byl svlečený do pasu. Vzdušně se zvedl. Důstojník SS chladnokrevně pozvedl zbraň a vypálil několik ran do Röhmova trupu. Röhm se sesul na podlahu a během několika vteřin zemřel.⁵¹

Při mnichovské krvavé lázni byly vyrovnány i další účty. Gustav von Kahr, někdejší ministerský předseda Bavorska, který zradil Hitlera během proslulého mnichovského pivnicového puče v roce 1923, byl ubit poblíž koncentračního tábora Dachau strážci SS, kteří k tomu použili krumpáče. Během zběsilé vlny prepadů a vraždění SS došlo i k několika omylům. Dr. Willi Schmid, významný hudební kritik z místního listu, byl zastřelen ve svém mnichovském bytě před svou ženou a dětmi. Esesmani, kteří ho zabil, hledali muže s podobným jménem – Willi Schmidt –, známého místního vůdce SA, ale

Heinrich Himmler (vlevo)
s Ernstem Röhmem, vůdcem úderných oddílů SA.

zaměstnanec gestapa jim dal špatnou adresu. Jejich původní terč byl nakonec objeven a rovněž zabit.⁵²

Zatímco to všechno probíhalo, Göring, Himmler a Heydrich chladnokrevně zasahovali v Berlíně ve stylu chicagských gangsterů. Ráno 30. června zazvonily stráže SS u domu generála Kurta von Schleichera, někdejšího německého kancléře, v bohatém berlínském předměstí Neubabelsberg. Jakmile služebná otevřela dveře, strážní SS se kolem ní prodrali, našli svůj terč v obývacím pokoji a zabili ho krupobitím střel. Zastřelena byla i jeho manželka, která se ho pokoušela chránit. Ječící služebná z místa uprchla. Mrtvé rodiče v kaluži krve na koberci objevila jejich dvanáctiletá dcerka po návratu ze školy.

Nacistický radikál Gregor Strasser, který opustil aktivní politiku v prvních měsících roku 1933, vedl farmaceutickou společnost. Byl zadržen ve svém berlínském domově, převezen do ústředí gestapa na Prinz-Albrecht-Strasse a umístěn v rozlehlé detenční místnosti s velkým počtem zatčených velitelů SA. Göring mu nikdy neodpustil, že po listopadových volbách v roce 1932 začal vyjednávat s generálem von Schleicherem o možné středolevé koalici.

Při norimberských procesech popisoval vysoký úředník gestapa Hans Gisevius, co se mu přihodilo:

Ke dveřím [jeho cely] přistoupil jakýsi esesman a vyvolal Strassera ven. Muž, který byl kdysi svým významem druhý po Adolfu Hitlerovi, měl být přemístěn do individuální cely. Nikdo na tom nespatořoval nic divného, když Strasser pomalu vyšel z místnosti. Ale sotva o minutu později se ozval výstřel z pistole. Esesman střelil nic netušícího Strassera zezadu a zasáhl hlavní tepnu. Proud krve vystříkl na stěnu jeho maličké cely. Strasser evidentně nezemřel okamžitě. Vězeň z vedlejší cely slyšel, jak sebou asi hodinu házel na lůžku. Nikdo mu nevěnoval žádnou pozornost. Nakonec vězeň zaslechl hlučné kroky v chodbě a hlasité rozkazy. Stráže secvakly podpatky a vězeň poznal Heydrichův hlas, který řekl: „Copak ještě není mrtvý? Nechte tu svini vykřváct.“⁵³

Když se Hitler vrátil do Berlína, byl šokován, když slyšel o strašných okolnostech smrti Gregora Strassera a o tom, jak se rozsah čistky

rozšířil i na konzervativní politické osobnosti. Göring mu řekl, že Gregor Strasser nebyl zavražděn, nýbrž spáchal ve vazbě sebevraždu. O okolnostech jeho smrti nikdy nebylo provedeno žádné vyšetřování. Hitler osobně schválil státní penzi pro Strasserovu vdovu.

Osud Franze von Papena rovněž visel na vlásku. Himmler a Heydrich ho ve svém seznamu měli hodně vysoko. Stráže SS se vypravily do jeho vily na berlínském předměstí a uložily mu domácí vězení. Nakonec bylo rozhodnuto, že von Papen je příliš ostře sledovaný, než aby ho bylo možno zavraždit, a tak byli odstraněni pouze někteří z jeho klíčových poradců, což pro něj mělo být výstrahou před následky, kdyby dále veřejně vzdoroval. Malý oddíl příslušníků SS vtrhl do jeho soukromé kanceláře, obrátil ji naruby a pak zastřelil Herberta von Boseho, jeho osobního tajemníka, který seděl za psacím stolem. Erich Klausener, vůdce Katolické akce, byl rovněž zavražděn ve své kanceláři na ministerstvu spojů. Zavraždění tak význačné církevní osobnosti vyvolalo protesty katolické církevní hierarchie. Gestapo tvrdilo, že spáchal sebevraždu v přestávce výslechu. Dr. Edgar Jung, který dodal text k Papenovu projevu v Marburgu, byl zastřelen příslušníkem SS na přímý Heydrichův rozkaz. Jeho tělo pak bylo potupně hozeno do příkopu u silnice do koncentračního tábora v Oranienburgu. Walter Schotte, autor knihy o vládě Franze von Papena v roce 1932, která kritizovala nacistickou stranu, byl rovněž zastřelen. Franz von Papen, náležitě vyděšený, 3. července rezignoval na funkci vicekancléře. Přesto dál pracoval pro nacistický režim a přijal funkci německého velvyslance ve Vídni, ale jeho dny na nejvyšších mocenských místech v Německu skončily. Jeho nerozlučnými druhy teď byly strach a úzkost.⁵⁴

Krvavá „Noc dlouhých nožů“ skončila večer 1. července 1934. Následující den Goebbels v rozhlasovém vysílání tvrdil, že vraždění bylo zásadní očištnou operací, která měla zabránit puči vedenému Röhmem a Kurtem von Schleicherem, někdejším německým kancléřem, spolu s mnoha jinými, kteří nikdy neakceptovali Hitlerův režim. Bylo poukázáno i na „sexuální nemravnost“ Röhma a jeho svity. Kabinet odsouhlasil zákon se zpětnou účinností, který později